

Nemzeti Társalkodó

September 22dik napján 1835.

El Pastor vagy Jaureguy.

Jaureguy most mintegy negyven öt esztendő közep nagyságu, teljes kerek ábrázatu. Szája és álla vonásai karaktere elszántságát tisztán mutatják, de nyilt homloka és jó lelket tükrözö tekintete, szabadelműségét és vidám természetét bizonyítják. Vig kedvűségét jeleli továbbá azon tisztas has is mely London várossa tanácsossát igen derekasan megilletné, de a' szorossan testhez álló katona forma ruhában nem a' legjobban fér-meg. Széles fejer kardkötője a' derekán meg nem áll hanem lecsuszik 's domboru kövér hasát felszorítja. Ily öltözetben El Pastor sokat hasonlít a' néhai Sir John Fallstaffhoz. Durva kék posztóból készült kabatjának galléra és hajtása aranyal gazdagon ki van varva, egyébként pedig semmi megkülönböztetéssel vagy kijeleltséggel nem bír, mert a' spanyol hadi tisztok kik kapitánynál nagyobb ranguak semmi válldiszt vagy ékességet (epaulette) nem viselnek. Világos kék nadrág és térdig érő nagy lovag csizmák, ezekből áll Jaureguy nak

egész öltözete. 's így öltözködve akárki inkább egy vén falusi vig nemes embert képzelne benne látni, mintegy könnyü hadsereg főtisztjét kinek hegyen völgyen sebessen kell járni és menni. — Kevés katona állott ki annyi sors változást mint El Pastor kinek képét rövid vonásokban lefestém. — Jaureguy barom nyáj őrző vagy pásztor volt akkor midőn Napoleonnak Spanyolországba békés útját is kényszeríté elhányni békés pásztori botját 's e' helyett tőrt és puskát öltözni magára. Mindjárt a' háboru kezdetén, néhány hasonló elszántságú hegyi lakosok segédelmével, a' franczia hadsereg számára szállítandó drága hadi szerek és élelem elfoglalása által híressé tette magát. A' dicsőség, mely merész hadi tettei által nevét esmertessé tette, épen úgy hizelkedett nagyragyásának, valamint az elrablott zsákmány bővön kielégíté vagyon után szomjuzó kívánsát, 's ezért eddigi csendes és egyszerű életmódját melyről mellék nevét is El Pastor nyerte, a' hadi élet fénylőbb de veszélyesebb pályájával cserélte-fel. A' függetlenségért folytatott háboru alatt lassanként kifejlődtek hadi tehetségei, 's azután El Pastor neve szinte homályosítani kezdette Minna dicsőségét. Az 1820ki népzendülés után Jaureguy forró hévvel a' constitutio elvei mellett nyilatkozott, ezért Ferdinánd által száműzetetett 's a' külföldön keresett mind addig menedéket míg az ifju királyné őtet száműzetéséből vissza hívta, osztályos

generáli rangal és Guipuscoa tartomány kormányzásával megtisztelte. Jaureguyt bátorság és munkásság 's főként kitünő népszerű magaviselet jelelik ki többek felett. De ezen tartományban a' vándor had folytatás vezérlésére mindenek felett a' helyek 's vidékek fekvésének pontos esmérete tészik őtet alkalmassá, ezeknek esméretét pedig még ifju éveiben részint mint pásztor, részint mint vándor guerillero katona, tette sajátjává. — Azt mondják a' pyrenausi hegy láncz ezen részében, nincs oly által járás, oly szoros út, üreg és völgy, melyet a' fáradhatatlan El Pastor pontosan ne esmerne. Különös tiszteletet 's becsületet érdemel pedig főként azért hogy ezen vad kegyetlenségű háboruban, hol több vér folyt el mint viz, minden pártok nagy dicsérettel említik magamérsékletét és emberiségét. Tolosában halottam hogy miolta ő a' kormányzást átvette csak két embert lövetett agyon, ez pedig elég kevés szám ha meggondoljuk hogy más generálok, hivatali társai szint ugy mint ellen felei, mily sok véres öldöklések által moeskolták-bé dicsőségeket. Egy azok közül kiket kivégeztetett legjobb barátjai közül való volt. Ez azon környékben melyben Jaureguy táborozott egy kis városnak bírája vala 's még is a' karlista párthoz szitott. A' kárlisták részére tett némely alattomos segedelmezései kitudódtak és Jaureguynek feljelentődtek. A' generál töstént ezen kis vá-

rosban termett, a' bünös birót maga elébe hivatja 's vele egy távol szobába zárkozik, itt kijelenti nékie hogy mivel vádoltatik 's a' bizonyítványokat előmutatja, 's ezután „ez első vétked“ monda a' megrettent birónak, „ezt régi esmeretségünkért most elengedem, „de tudd-meg a' hazának is megvannak épen úgy a' maga jussai valamint a' barát-ságnak, magad aránti kötelességed kívánja „jövendőben nagyobb előre látással birnod.“ A' bünösnél nem vala foganatja e' komoly intének, két nappal ezután, a' szerencsétlen kárlista a' királyné sergei mozdulásáról újra tudósítást küldött Z u m a l a c a r r e g u y nek, azonban a' levélvivő elfogatott, és a' biró saját kezeivel írt árulás J a u r e g u y nek kezeibe adatott, a' ki legottan szavának állott, hajdoni barátját mindjárt fogságra tette, hadi törvényszék elébe állíttatta, 's a' kimondott ítélet következésében kivégeztette. Ámbár a' hadseregnél és a' polgári társaságban főpolczra emeltetett, még is hiven megtartá El P á s t o r ifju kora egyszerű erkölceit, és őszinte nyíltsággal 's nyájas barátsággal viseltetett mindazon rokonhoz és barátihoz kiket alattabb 's mostani fényes helyzeténél hová őtet saját érdeme emelé, lejjebb álló társasági körben hagyott hátra. Midőn én őtet legelőbb láttam, épen háza kiálló tornácán állott és két veres sapkás közkatonákkal igen bizodalmoson beszélgett. Azt mondák hogy ezek nékie rokonai valának, azonban öltözetjek semmit sem kü-

lönbözött a' más katonákéitól, nadrágjaik felhajtva, és lábszáraik a' naptól barnára égettek valának, de nagybátyok a' generál kevéssé látszott ügyelni rokonainak öltözetbeli hijánjaikra 's jó kedvel nevette elménczkedéseket melyeket ezek hegyi lakósok beszéd módján ejtettek. E' jó indulat 's nyájasság legbiztosabb alapja az ő hatalmának, mert a' királyné minden generáljai közt egyedül El Pastor az, ki az ellenség mozdulatiról és erejéről legjobban van értesítve. Barátságos nyájassága és nyiltsága még a' kárlisták seregeiben is tisztelőket szerzett nékie, kérdéseire minden száj barátságosan megnyílik, meg még azok is melyek Rodilnak minden fenyegetése 's minden aranya mellett is nyakason zárva maradtak, röviden őtet mindenütt tisztelik mindenütt dicsérettel halmozzák, csak a' királyné seregeiben nem. Itt a' gazdag és nagy születésű hadi tisztek, a' szegény de vitéz pásztornak alacson születését nem szívelhetik, azonban nem tagadhatják hogy a' hegyek közt gyakoroltatni szokott guerilla harcban őket sokkal felyül mulja, 's mivel Jaureguy tudományos esmeretekkel nem bír, ezek a' könyvekből szerzett bölcsességet, minden tapasztalás által gyűjtött esmereteknél feljebb becsülik és magasztalják. Jaureguy midőn én Tolosába mentem más nap hagyta-el seregeivel együtt e' várast, az ő parancsa alatt lévő könnyű seregek a' királyné táborának legrettenetesebb részét teszik. Ezek különösen ily hegyi

táborozásra termettek nyoleczszáz vitézekből állanak kik nagyobbára mind bá sk ok 's kiket Jaureguy nagy hire csalt ide. Zsoldjok naponként hat real (mintegy 42 xr.) mely elég nagy fizetés egy oly országban hol az eleséget szinte ingyen lehet kapni, de éppen ezen nagy zsold bizonyítja hogy a' navarraiak ingadozó hivségeket pengő erősségek által kell eleveníteni. Ezen seregnek öltözetje zöld színű, derekaikat öv szorítja, mely töltésekkel teljes. Ezek az úgy nevezett chapelgorrisok vagy veres sipkások kik ily főre valót azért viselnek hogy a' kárlis-táktól megkülönböztetődjenek kiknek kék süveg fedezi fejeiket. A' Jaureguy parancsa alatt lévő rendes ezeredek vitézei, mind kinőtt magos termetű legények, de formaruháik rongyosok 's még a' tisztékéi is különböző formájú és színű foltokkal vannak borítva. —

Nápoleon cselekedetének felvilágosítása, és általános nagy terve.

(Nápoleon szerint)

Bourienne! Mind ezeket Franciaországért cselekszem.

Az, a' mit akarok, az, mit ohajtok, minden munkáim célja, nem egyéb, mint az, mi szerint az én nevem a' Franciaországé mellett kitorölhetetlenül álljon.

Bourienne.

En az anarchia rettenetes torkát ismét

bézártam és a' zavaros Cháoszt rendbe hoztam. Én a' revolutziót piszkátúl megtisztítottam, a' népeket nemesebbé tettem, 's a' királyokat megerősítettem. Én minden iparnak útat nyitottam, minden érdemeket megjulmáztattam 's a' dicsőség határit kiterjesztettem. Mind ezek csak tésznek valamit! 'S ugyan mit lehetne szememre vetni, mit egy história író ne oltalmazhatna? Talám célzásimat? Ezen tekintetben kételen a' világ teljesen feloldozni. Talám despotismusamat? Erre nézve a' história-író megmutathatja, hogy a' dictátorság felette szükséges vala. Talám azzal vádolnak, hogy én a' szabadságnak hártart szabtam? A' história író megmutathatja, mi szerént a' fennhéjázás, a' fejtelenség és a' nagy zivatarok még az ajtó küszöbén álltak. Ha valahogy azzal vádolnának, hogy a' háborut felette szerettem? Akkor megmutatandja, hogy én mindig a' megtámadott voltam. Vagy talám azt vetnék szememre, mi szerént ön közönséges uralkodásra törekedtem? Akkor azt fogja felelni, hogy az a' környülmények történetes sikere volt, és hogy arra éppen ellenségink vezettek lépésről lépésre. Talám tetszene utóljára valakinek fennvágymat előhozni? Azt igen is megtalálándja bennem, még pedig nagy mértékben; de a' legnagyobb, legfelségesebb fennvagyat, mely valaha létezett; azon fennvagyat t. i. hogy valahára az ész uraságát béhozam, és a' lélek minden tehetségeinek gyakorlását 's éldelésit alapíttam. E' tekintet-

ben ugyan a' história írónak módja volna sajnálkozni, mi szerént ily fennvággy nem ér-
hette se czélját se teljesedését.

Las Cases.

Én a' koronát nem bitangoltam, a' pos-
ványbul huztam azt elő; a' nép fejemre
helyezte: a' nép cselekedetét becsülni kell!

Las Cases.

Én a' trónusra mind azon vétkektől tisztán ültem, melyek olykor igen is szokásban léteznek. Ugyan léteznek-é más uralkodó familiák alapítói, kik hasonlót mondhatnak?

Las Cases.

Azt akarom, hogy egy francia címje a' világon legszebb, legkivánatosabb legyen, és hogy minden Európában utazó francia, magát otthon vélje.

Las Cases.

Én a' politikában kétség kívül egyszernél többször tévelygettem, de soha se vétkeztem.

O'Meara.

Az emberi dicsőségnek és nagyságnak sokkal magosabb csucsára emelkedtem, minthogy az emberek irigységét 's féltőségét felneingereltem volna. Ezt mondándják talám: igaz, hogy ő a' legmagosabb csucsra hágott-fel, de hogy oda juthasson, sok vétkeket vitt végbe. A' dolog valósága pedig az, mi szerént én mindég a' nagy sokaság, és a' történetek véleménynyével mentem. Mi szükség hát a' vétkekre? Az egyes emberek véleménynyébül mindég keveset tsináltam. Továbbá sokkal inkább vagyok fátalista, 's az embereket in-

kább megvetettem, minthogy vétkekhez folyamodjam a' végre, hogy vétkeiket megelőzzem.

O' M e a r a.

Ötven rendes ütközetekben csatáztam, 's mind megnyertem. Én egy törvény könyvet intéztem-el és hoztam divatba, a' mi nevemet a' késő világnak átadandja. Semmi-bül a' világon leghatalmasabb monarcha lettem. Európa lábain előtt feküdt. Az én ambíziom igen is nagy volt, de hideg természetű, 's rész szerént a' történetek, rész szerént a' nagy tömeg véleménye okozatja. Mindég úgy véltem, hogy a' souverainitás a' népben létezik. Valójában a' császári igazgatás nemi közönséges társaság neve vala. A' nép szava által annak tetejébe tétetvén, a' vala elvem, mi szerént a' talentumoknak szabad pályát nyissak, még pedig a' születésre 's vagyona való tekintet nélkül, és ezen egy formáság rendalkatján alapul az, mi szerént az oligárcák engemet annyira gyűlölnék.

O' M e a r a.

Midőn az angol ministerialis naplók a' Nápoleon által birató nagy kincsekrül beszél-nének, Nápoleon a' következőt diktálta. Akarjátok é tudni Nápoleon kincseit? Azok valójában mérhetetlenek; de nyilván állnak a' világ előtt. Ezekből állnak: az Antwerpiai és Fliszingeni szép kikötők, melyek a' legszámosabb flottákat is befogadhatják, 's a' tenger jege ellen védhetik; a' Dünkircheni Havrei és Nizzai vizi munkák, a' Cherburgi oriás nemű kikötő; a' Welenzei tengeri parti

töltések; a' hadi!szép utak Antwerpiából Ámsterdámig; Mainztul Metzig, Bourdeauxtul Bajonneig; a' hadi csinált utak a' Simplon, Mont Cénis, Mont-Genevre hegyeken által, melyek az Alpeseket négy felé nyitják-ki: csupán ezekben 800 milliónál többet találhattok. Ezen utak a' merészség, nagyság és mesterségi törekedésben a' rómaiaknak minden munkáit feljül mulják. A' csinált út a' Pyreneustól az Alpesig, Pármátul Specciaig, Szávonátul Piemontig; a' Jénai és Austerlitzzi hidak; a' Sevresi, Toursi, Rouannei, Tourini mestermevek az Iseren és Durance-án által, a' Bourdeauxi és Roueni hidak 'sat. Az a' kánális, mely a' Rajnát a' Rhonával a' Doubs által és ezáltal a' hollándiai tengerek a' közép tengerrel egyesülnék; a' kánális mely a' Scheldét a' Szommeval és Ámsterdámot Párizsal öszveköti; a' kánális, mely Rance-át Bilainnel öszveköti; az Árlesi, a' Páviai, és Rajnai kánálisok; a' Bourgoingi, Kotentini, és Rocheforti mocsárok kiszárasztása; templomok épülése; sok dolgozó házak alapítása a' küldülés elenyésztése tekintetéből; a' Louvre-nek, közgabanásoknak, az Oureq kánálisnak felépítése; annak vize felosztása Párizs városában; a' számas földalatti kánálisok — Kloákák — a' folyók gátjai; a' fő város szépítése, és emlék oszlopok; Róma szépítésére intézett munkák; a' Lyoni fabrikák helyreállítás, a' fonó, szövő mivszerek; a' répaczukor készítésére szükséges több mint 400 fabrikák alapítására öszvehalmozott pénzek;

az éppen oly jó, mint otso indigo megnyerésére felállított intézetek; minden nemű mestermivek készítésére szolgáló intézetek 'sat. 50 milliók a' korona palotai ujitására és szépítésére A' Napoleon muzeum mely 400 milliónál többre becsültetett, 's a' mely csak helyes útan szerzett tárgyakat foglal magában, vásárlás, békességi alku által némely határdarabok átengedéséért, vagy hadi költség megfordításában. Több millióknak a' földmívelése felébresztésére fordítása; a' loverseny futás felállítása; a' merinók béhozása 'sat.

Mind ezek egy több milliárdokra menő, és sok századokon keresztül tartó kincset formálnak.

Ezek oly emlék oszlopok, melyek az olcsárlást semmivé teendik.

Las Cases.

Nagyobb gondolatim egyike vala mind azon népeket, melyek geografiailag egy nemzethez tartoznak, de revoluziók vagy a' politika által szétszaggattattak, egybe olvasztani, és egy pontra öszvevonni. Így fellehet venni Európában, ámbár szerte oszolva, 30 millió francziát, 15 millió spanyolt, 30 millió németet. Mind ezen népekből külön egy egy nemzetet akartam formálni. Ily magában fennálló népektől kísértetve bátran mehet szembe akarki az utóbb világgal 's a' századok áldás kívánásaival!

Egy ily summás egyszerűsítés lehetővé teszi vala az embernek az ideális polgárosodás szép álmában gyönyörködni; ily helye-

zetben lehet vala alkalmat találni a' törvénykönyveket, az elveket, az érzéseket, a' vélekedéseket, a' népek reménységét és érdemeket öszvehangzásba hozni. Így a' közönségesen elterjedt világosodástul segített lehetett volna az európai népek familiája számára egy ámerikai congressust, és az amphiktionak görög ítélő székét felállítani. Milyen kinézés lett volna akkor a' boldogságra, szerencsére, nagyságra és hatalomra! Milyen felséges, milyen pompás nézőjáték!

30 — 40 milliő francziák öszveolvasztása már véghez ment volt. Tizenöt milliő spanyolok közel álltak hozzá. Mivel én a' spanyolokat nem hódítottam-meg, azt állítják, még nincsenek alája vetve. De már megvoltak győzve; mert éppen azon pillantatban, melyben ők előllem elillantottak, a' kadixi kortesek alkudoztak vellem. Nem az ellentállás, nem is az ángolok iparkodása volt a' miért a' spanyolok megszabadultak; hanem az én hibáim, és az nagy távolságbani szerencsétlenségeim okozták azt; ők megnyerték a' játékot, mert én egész erőmmel tőlök szinte ezer órányi távolságban léteztem, és ott oda lettem. E' nélkül az általam alkotott spanyol kormány megerősödött, az elmék lecsendesedtek 's a' pártok egyesültek volna. Három négy évekigi mély békesség fényes jó állapotot hoz vala elő, 's a' változás sikere egy keményen öszvekött nemzet lett volna, és így ki kételkedhetik Spanyolország iránt szerkezett érdemeimben? El-

kerültettem volna vélek azon bestelen zsarnokságot, mely őket lábaival tapodja; 's azon irtóztató rendüléseket, melyekkel szembe mennek, rólok elfordítom vala.

A' 15 millió oroszok öszveolvadása nagy előlépéseket tett volt; az ő állapotjaknak csak avulni kellett; az érzések, a' gondolatok, az elvek és a' törvényhozás egysége naponként érik vala nállok. Piémontnak; Pármának, Toskánának és Romának Franciaországgali egyesítése csak ideigleni vala, 's semmi egyébire nem célzott, mint arra, miszerént az orosz nemzeti nevelésre lehessen ügyelni, azt biztosítani és előmozdítani. 'S most láthatja, jól számítottam é! Láthatja, a' közönséges törvények mekkora uralkodást gyakorolnak. Azon országok, melyek Franciaországgal egyesítettek — jól lehet ez részünkről erőszaknak nézettethetett, 's jól lehet az oroszok honfisége, az által magát megbántottnak érezhette — hozzánk még is csak leg-hajlandóbbak maradtak. Most maguk maguknak átadattatva, magokat megtámadtattaknak 's kitagadtattaknak tartják, 's azok is! —

Tehát egyforma helybéli institutiokkal, nézetekkel, vélekedésekkel, érzésekkel és érdekekkel az egész déli Európa öszve keményedett volna. 'S ily állapotban ugyan mit tehetne nekünk minden északi népek fontossága? Ezen közfalnál az embereknek minden erőlködése hajótörést szenvedett volna!

A' németek öszveolvasztása lassubb bánás módját kívánt. Nem mintha talám egy

közép pontbani egyesületre elkészülve nem voltak; ők ellenben igen is elkészülve voltak, 's mi előtt minket értenének egy ellenünki visszahatásba vakon ereszkedtek volna. Ugyan mi módon lehetett, hogy csak egy német fejedelem se értette nemzete törekedését, 's hogy nem tudott abból hasznót venni? Ha az egek ugy akarták, hogy én német fejedelemnek születtessem, a' mi időnk krizissének fontosságában a' 50 millió németet bizonyosan egyesítettem volna, 's a' mint esmérem őket, azt hiszem, mi szerént, ha egyszer választottak, 's kikiáltottak, soha se hagytak volna el.

Ha most töllem azt kérdik, miért nem nyilatkoztattam ily idéáimat akkor ki? Miért nem adtam át a' közvitatásnak? Ha azt mondják nékem, mi szerént ezen idéák nagyon népszerűek valának, 's hatalmamát megmérhetetlenül nevelték volna. — Ezt felelem: A' gonoszság minden időben cselekvőbb az emberi jóságnál, 's köztünk annyi szellem létezik, hogy az a' józan eszet könnyen letiporhattya, 's a' világgal teljes pontokat könnye szerént homálgasithatja. Olyan felséges tárgyakat a' közvitatásnak át adni, annyit tézsen mint azokat az oldalas pártosság szellemének, a' szenvedelmeknek, a' cselszövényeknek, a' komaságnak átadni; az ember elveszti hitelét, 's semmit se nyer egyebet, mint oppositiot. Én tehát a' titokban több hasznót számítok; abban vett engem körül, mint egy sugár korona, az a' határozatlan

és találos valami, mely a' tömegnek tetszik 's azt megvarázsolja; az az eldugot puhatólódás és tanácslás, mely minden elméket foglalatoskodtat és eltölt, 's utoljára az tartotta-meg számomra azon hirtelen 's fényes kifejlődéseket, melyek oly nagy örömmel szoktak elfogadtatni, 's melyek oly nagy uraságot adnak.

Las Cases.

Gy. f. id. F. S.

Az igazság át-változása.

Az igazság valaha igen csekély tekintetben volt. — Alig volt mindennapi kenyere, és szűkölködött mind azon eszközök nélkül, melyek által ön-magának is, másoknak is illendő táplálatot és segedelmet nyújthatott volna. — Ez a' szegénység oly nagy volt, hogy öltözetje sem lévén, kénytelen volt meztelen járni. — Végre, mivelhogy igen termékeny volt a' feltalálásokban, abban kezdett munkálkodni: hogy más tudományok példája szerént, mi módon hozhatná magát tekintetbe. — Folyamodott tehát egy Filofofushoz, a' ki erkölcsi irományai által magát meggazdagította vala, 's minekutánna annak a' maga szándékát kinyilatkoztatta, melyet lehetségesnek is látott: kezes lett érte a' Filofofus a' kereskedőknél, kiknél különb különb féle ékességeket, poszomántokat, öltözetnek valókat, chicaneriákat, 's egy

nehány vég formálításokat hitelben, vagy kontóra meggyévén: magát kistaffirozta. — Mí-
dön ilyen pompában az emberek őtet meg-
látták: a' megutálás tiszteletté változott, és
igy sok becsüllőkre, tisztelőkre talált. — E-
zen lépése után a' köntössei rakva voltak czif-
ra varrományokkal, szegésekkel, poszomán-
tokkal, és az utánna uszó vagy repülő kön-
tös részek (Schleppe) formalításokból igen
mesterségesen lévén egybe szöve, olyan ha-
tó erővel birtak, hogy ha a' földet illették,
vagy ha kivert és rázott porai lehullottak:
azokból mind szószollók, irnokok, jegyzők,
avatkozók, rabulisták, szavatyosok, excep-
tiók, apellatiók, 's több e' félek termettek.
— Ily módon az igazság egészen más idom-
zatot nyert, és a' legnagyobb szegénységből
a' legbövölködőbb állapotra jutott. — Valyon
ebben az emberi nem nyert-e, vagy vesz-
tett? azok ítéljék-meg, kiknek pereik és pro-
cessussaik vagynak. K. J.

H á z i o p p o s i t i o.

T. T. Doctornak egy igen makats és e'
mellett kevés műveltségű felesége vala. — Ok-
tatás végett gyakran olvasott néki holmiket
az újságokból. — Egykor az újság olvasás-
ban ángliai oppositions-partey fordulván elé:
kérdé az asszony: mi az az oppositio Angliá-
ban? melyre a' Doctor ezt felelé: Az éppen
az ott, Kedvesem, a' mi te vagy réám néz-
ve mindennap a' háznál. — K. J.